

ทำไม “โคราช” ตกรอบ ไม่ได้เป็น “ราชธานีสำรอง” สมัยรัชกาลที่ 4

ภาพถ่ายทางอากาศเมืองโคราช (นครราชสีมา) โดย Peter Williams-Hunt

ผู้เขียน เสมียนนารี

เผยแพร่ วันเสาร์ที่ 18 มกราคม พ.ศ.2568

พระบรมสาทิสลักษณ์พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ไม่ปรากฏนามศิลปิน, สีฝุ่น สมัยรัชกาลที่ 4 ประดิษฐานในพระที่นั่งอัมพรสถาน กรุงเทพฯ ภาพตกแต่งฉากหลังเพิ่มเติม (ภาพต้นฉบับจากหนังสือ จิตรกรรมและประติมากรรมแบบตะวันตกในราชสำนัก เล่มที่ 1)

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นช่วงเวลาที่สยามมีการติดต่อกับชาติตะวันตก บ่อยครั้งที่มีเรื่องวุ่นวายกับพวกฝรั่งอยู่เสมอ พวกกงสุลต่างชาติที่เข้ามาตั้งอยู่ในกรุงเทพฯ ถ้าเกิดเรื่องโต้เถียงกันขึ้น ก็มักพูดว่าจะเรียกเรือรบเข้ามากรุงเทพฯ

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงรำคาญพระราชหฤทัย ทรงพระราชดำริว่าราชธานีอยู่ที่กรุงเทพฯ ใกล้ทะเลลึก ถ้าหากเกิดสงครามกับต่างประเทศ ข้าศึกอาจจะเอาเรือกำปั่นรบขึ้นมาถึงราชธานีได้ จึงโปรดให้ตั้ง “เมืองลพบุรี” เมืองที่พระองค์ทรงสนพระทัยตั้งแต่ขึ้นครองราชย์ เป็น “ราชธานีสำรอง”

แต่ในครั้งนั้นมีความเห็นไม่ตรงกัน บ้างว่าควรตั้งที่นครราชสีมาหรือโคราช

รัชกาลที่ 4 จึงโปรดให้พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นไปตรวจสถานที่ ครั้นไปตรวจแล้วทรงมีความเห็นว่า นครราชสีมากันดารน้ำ ไม่เหมาะที่จะสร้างเมืองใหญ่

กำแพงเมืองและประตูชุมพล เมืองนครราชสีมา เมื่อคราวสมเด็จพระยาบรมมหาพิชัยราชานุภาพ เสด็จตรวจเมืองนครราชสีมา 22 มกราคม 2472 (ภาพเก่าจากหอจดหมายเหตุแห่งชาติ)

ปีที่พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นไปตรวจที่สร้างเมืองที่นครราชสีมา นั้น ไม่ปรากฏหลักฐาน แต่สันนิษฐานว่าเป็นปี 2399 เพราะมีจดหมายเหตุของพระเจ้าราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นจรัสพรปฏิภาณ พระราชโอรสของพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงบันทึกไว้ว่า

ได้เสด็จขึ้นไป [เมืองนครราชสีมา] ครั้งหนึ่งเมื่อเดือน 3 ปีมะโรงอัฐศก ศักราช 1218 (พ.ศ. 2399) โดยพาเจ้าจอมมารดาช้อย [ธิดาพระยานครราชสีมา] ขึ้นไปเยี่ยมบิดาและชมบ้านเมือง ได้เสด็จประพาสเมืองปักธงไชย และเมืองสุวรรณภูมิ ซึ่งเป็นเมืองขึ้นของเมืองนครราชสีมาด้วย

รัชกาลที่ 4 จึงทรงเลือก “ลพบุรี” เป็น “ราชธานีสำรอง” หรือ “เมืองหลวงแห่งที่ 2” แทน นครราชสีมา เหมือนอย่างสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เมื่อสร้างพระราชวังที่ประทับขึ้นที่เมืองลพบุรี เสร็จแล้วจึงสถาปนาเป็น “พระนารายณ์ราชนิเวศน์” ได้ใช้เป็นที่ประทับเวลาเสด็จประพาส

อ้างอิง :

กรมศิลปากร. สุนัขบัตรเนื่องในวันสวรรคต พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว 7 มกราคม 2547

กรมศิลปากร, วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดลพบุรี, จัดพิมพ์เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษ 6 รอบ 5 ธันวาคม 2542

กรมศิลปากร, วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดนครราชสีมา, จัดพิมพ์เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษ 6 รอบ 5 ธันวาคม 2542

เผยแพร่ในระบบออนไลน์ครั้งแรกเมื่อ 8 กรกฎาคม 2563

https://www.silpa-mag.com/history/article_52528